

COMUNICAREA ORALĂ – ABORDARE LINGVISTICĂ

Steluța POSTOVANU, Larisa STRATIEV

Catedra Limba Franceză

La notion de communication a conduit à d'importants développements méthodologiques et didactiques dans le domaine des langues étrangères. Elle est fondée sur des analyses linguistiques qui ont marqué, sans aucun doute, un tournant dans la perspective de beaucoup de didacticiens. L'orientation communicative constitue le principe fondamental de l'apprentissage d'une langue. Un des „acteurs” de ce processus complexe est l'apprenant. Il construit, à l'aide du professeur, sa compétence, à travers son propre parcours d'apprentissage. Cet impératif pédagogique est associé à l'exigence que l'apprentissage passe d'abord par une pratique intensive des échanges où chacun s'engage à communiquer quelque chose.

Orientarea comunicativă este principiul fundamental al studierii unei limbi. O limbă străină se învață prin comunicare. Învățarea unei limbi nu este doar o chestiune de activare a unor cunoștințe acumulate, ci și de stimulare a desfășurării sistemului limbii în toată funcționalitatea sa.

Principiul comunicativ în predarea/învățarea unei limbi stă la baza procesului modern de studiere a unei limbi străine sau a limbii a doua. Orientarea comunicativă presupune organizarea procesului de învățare ca model al procesului de comunicare. Comunicarea stă la baza acumulării cunoștințelor și formării abilităților lexicale, gramaticale, de vorbire, de audiere, de citire, de scriere. Scopul comunicativ în orice tip de activitate la lecție și în lucrul pentru acasă este primordial.

Comunicarea este un „schimb interacțional între cel puțin doi indivizi situați social, schimb care se realizează prin utilizarea de semne verbale și nonverbale, fiecare individ putând fi, pe rând sau exclusiv, producător sau consumator al mesajului” [1, p.159].

Comunicarea într-o limbă străină depinde de cunoștințele individului în domeniul limbii respective (*a ști*) și de abilități (*a ști să faci, să utilizezi cunoștințele*). Ea poate să se realizeze, dacă individul deține competență de comunicare sau competență de comprehensiune și competență de producere a mesajului în altă limbă în formă scrisă și orală.

Audierea, vorbirea, citirea, scrierea sunt activități integratoare în procesul de studiere a limbii a doua. Sunt „producții ale gândirii omenești”, traversează momente de gândire, descoperire, redescoperire, conștientizare, automatizare, atitudine subiectivă, din care e format produsul cognitiv. Audiind, vorbind, scriind și citind dăm viață acestui produs.

Rolul primordial în această ordine de idei îi revine vorbirii. Vorbirea este o formă de manifestare a limbii cu ajutorul căreia are loc procesul comunicării interpersonale. Această activitate este generată de conștientizarea necesității de comunicare în vederea satisfacerii cerințelor psihosociale. Pentru o comunicare interpersonală, e nevoie de formarea deprinderilor de vorbire orală și de dezvoltarea fluidității verbale. Din acest considerent, actul vorbirii presupune stăpânirea limbajului la toate nivelurile limbii: fonologic, gramatical, lexical și sintactic, înlăturarea inhibițiilor involuntare și, desigur, posedarea deprinderilor de gândire.

Vorbirea este o activitate creatoare cu „deprinderi totale” de limbă, care decurge logic, coerent și care, împreună cu audierea, asigură actul comunicării verbale. Cu ajutorul ei se vor dobândi, cu mai multă ușurință, celelalte „deprinderi esențiale”: citirea și scrierea (după Robert Lado) [2, p.17].

Printre formele de interacțiune umană, vorbirea ocupă un rol esențial datorită importanțelor valențe cognitive, formative și reglatoare pe care le comportă. Și anume:

- activează procesul de asimilare a sistemului și a subsistemelor limbii ca mijloc de comunicare;
- informează despre tradițiile, istoria, cultura vorbitorilor limbii-țintă;
- solicită procesele intelectuale, creând o stare afectivă, favorabilă unei activități lingvistice de predare/învățare eficiente;
- solicită diverse trăsături ale personalității: intelectuale, morale, estetice, în baza varietății tematice a activității de vorbire și a modului în care este dirijată;
- solicită exersarea organului fonator al vorbirii în scopul asigurării unei pronunții clare;
- activează îmbogățirea vocabularului, însușirea corectă a sensului cuvintelor și introducerea acestora în structuri corecte de limbă;

- sporește adaptarea rapidă la specificul limbii;
- înlătură dificultățile de exprimare liberă a impresiilor, observațiilor sau a opiniilor;
- stimulează încrederea în posibilitățile de a relata aspecte din experiența personală.

Vorbirea este un proces interactiv care implică complexe, fenomene verbale și nonverbale în conformitate cu elementele contextului situațional (sociale, psihologice, culturale). Vorbirea este „actul pe care se sprijină o bună parte a predării: act a cărui stăpânire constituie unul dintre principalele obiective ale învățării în domeniul limbajului” (Jean-Marie Doutreloux) [2, p.62].

Pentru o bună organizare a activității de vorbire la lecții, trebuie luat în considerare faptul că vorbirea are diverse aspecte: *imitarea realității* (de exemplu, alcătuirea unui dialog în baza cuvintelor-cheie), *simularea activității de vorbire* în situații reale de comunicare (de exemplu, jocul de rol) și *vorbirea autentică* (exprimarea de la persoana I, exprimarea opiniei). Formând abilitățile de vorbire, trebuie să tindem spre un nivel de comunicare autentică.

Activitățile de acest tip pot avea un caracter creativ neformal (posedă un potențial creativ). De exemplu, studenților li se propune să alcătuiască un dialog caracteristic unei anumite situații de comunicare în cadrul căreia se urmărește realizarea unei sarcini comunicative. Pentru aceasta, profesorul distribuie fiecărui grup fișe ce conțin replici corespunzătoare situațiilor de vorbire și replici ce nu corespund situațiilor și sarcinilor comunicative. Studenții trebuie să determine nu numai consecutivitatea și logica de dezvoltare a dialogului, dar și să găsească replicile ce corespund situațiilor.

În ceea ce privește exercițiile productive, acestea sunt într-o măsură mai mică dirijate de profesor sau de manual. Scopul lor este să-i învețe pe studenți să producă, fără a li se propune un model, replici sau cuvinte-cheie. Aceasta este, de fapt, reproducerea activă, care pune problema ca informația primită să treacă prin filiera opiniei studentului, opinie bazată pe experiența lui de viață. Însă nu trebuie să ne creăm impresia că operaționalizarea tehnicilor productive are o orientare bazată doar pe obiectivul de dezvoltare a capacităților de vorbire, iar cele reproductive – doar pe conținut.

Vorbirea implică doi subiecți într-o interacțiune, „proces în care fiecare are de asumat un rol”, consideră G.Polya [3, p.8], în funcție de anumite determinări exterioare. Fiecare subiect este o individualitate complexă dotată cu conștiință, dar care are o structură ce înglobează toate învățăturile anterioare și le modifică, eventual, în funcție de circumstanțele interacțiunii. În procesul vorbirii fiecare subiect își găsește rolul într-o interacțiune constantă și structurată.

Activitatea de vorbire are un rol însemnat pentru cunoașterea limbii străine, fiind recunoscută și percepută ca un sistem. Determinările exterioare ale formării și dezvoltării vorbirii la circumstanțele vorbirii: locul, momentul, modalitățile, eforturile care permit interacțiunea activităților lingvistice, realizarea scopului final sunt: a vorbi în limba franceză.

Formarea și dezvoltarea deprinderilor de vorbire presupune respectarea unor cerințe și legi, care sunt în concordanță cu structurarea procesului de predare/învățare și sunt orientate spre cunoașterea activă a limbii. Actul vorbirii presupune nu doar cunoașterea sistemului, ci și selectarea și organizarea modalităților de formare și dezvoltare a limbii. Viteza cu care trebuie să se efectueze o anumită operație pentru dezvoltarea vorbirii necesită o exersare asiduă și atentă. Deci, formarea și dezvoltarea capacității de vorbire cunoaște două trepte total dependente: *elaborarea instrumentului* (cunoștințe despre faptele de limbă și crearea automatismelor de însușire a limbii străine) și *practica folosirii lui* (exersarea fluidității vorbirii).

O altă sarcină a dezvoltării actului vorbirii în procesul de comunicare este folosirea ritmului normal de vorbire începând cu primele ore. Un limbaj ține un ritm natural, înlătură greutatea de încadrare în limitele posibilităților de comunicare. Activitatea de la simplu la compus și gradarea dificultăților constituie altă cerință pentru realizarea actului vorbirii fluente.

În cadrul activității de vorbire, trebuie să existe o atmosferă psihosocială plăcută, tonifiantă, de încredere și înțelegere reciprocă. Atunci când atitudinile de încredere ale studenților și ale profesorului sunt convergente, când mesajele – corect și clar exprimate – sunt relatate, expuse expresiv, climatul psihosocial se destinde, motivația vorbirii sporește, iar rezultatele sunt bune.

Interacțiunile interpersonale din grupă trebuie să contribuie la formarea și dezvoltarea unor atitudini favorabile sub formă de abilități de vorbire.

Abilitățile de vorbire ca element esențial în posedarea limbii străine includ fenomene absolut necesare conținutului vorbirii fluente, afirmă D.Gaonac'h [4, p.135]. Ele conțin:

- accesibilitate;
- implicare în realitate;
- consecutivitate;
- noutate;
- orientare psihosocială;
- varietate tematică.

Cât privește factorii contextuali dezirabili ai activității de vorbire, trebuie să evidențiem:

- a) gradul de pregătire a studenților pentru desfășurarea activității de vorbire;
- b) modul de organizare a activității;
- c) relațiile de comprehensiune dintre activitățile lingvistice: vorbirea, audierea, scrierea și citirea.

Exagerările sau insistențele într-o direcție sau alta frânează formarea deprinderilor de vorbire.

Uneori se crede că un student poate fi ajutat să vorbească în limba străină dacă cu el se lucrează individual. În realitate însă lucrul în grup poate fi o cale la fel de eficientă pentru a-l ajuta să vorbească în limba străină. Lucrul în grup este un mod de organizare, este o posibilitate de a-i invita pe studenți la o discuție interesantă, la un mod de realizare a situației de vorbire. Lucrul în grup le oferă studenților posibilitatea de a se susține reciproc, de a învăța din experiența altora și de a face schimb de idei.

Problemele lucrului în grup	Cu cât mai mulți studenți sunt în grupă, cu atât mai necesar este lucrul în grup.
Lucrează cei mai buni studenți?	Se poate întâmpla ca unul sau doi studenți să exprime ideile întregului grup. Dar și ceilalți se vor încadra, pe parcurs, dacă profesorul îi va interesa în dezvăluirea subiectului de discuție. Ei preiau o anumită experiență verbală.
Studenții fac greșeli și profesorul nu reușește să-i corecteze?	E adevărat că studenții fac greșeli, dar ei sunt orientați mai mult spre a-și expune ideile, părerile. Trebuie să privim și latura pozitivă. În primul rând, studenții nu fac greșeli permanente, ei vorbesc și corect. În al doilea rând, ei se corectează reciproc. Profesorul va corecta doar greșelile care denaturează înțelegerea mesajului.

Lucrul în grup impune respectarea anumitelor reguli:

- împărțirea în grupuri;
- formarea grupurilor mixte;
- selectarea cu grijă a activităților pentru lucrul în grup;
- demonstrarea rezultatelor.

Grupurile pentru situațiile comunicative trebuie să fie alcătuite de către profesor în funcție de tipul psihologic al fiecărui student (lider sau conformist). În fiecare grup trebuie să fie cel puțin un lider; în cazul în care vor fi doar conformiști, situația comunicativă poate să nu aibă succes.

Liderul unui grup deține inițiativa în comunicare (el este emițătorul). El este persoana, după cum arată cercetătorul C.Homans, care întrușipează și acceptă cel mai mult normele grupului (normele situației comunicative) [5, p.8]. În mod similar, W.Whyte demonstrează că șeful este cel care respectă cel mai mult standardele comportamentale apreciate de grup. Așadar, cel care se bucură de mai multă autoritate și respect într-un grup are o tendință mai mare de a iniția o comunicare cu cineva de rang inferior (e vorba de un conformist – el este receptorul); tendința de a fi solicitat mai mult decât cel de rang inferior; o gamă mai largă de contacte verticale și orizontale în cadrul grupului [5, p.9].

Comunicarea se orientează către lider atât în conversațiile generale, cât și în cele private. Dar comunicarea nu numai că este direcționată înspre lider, ci și pornește de la el. El este omul care ia deciziile, demarează acțiunile și, de obicei, se așteaptă ca el să facă toate acestea. Ținând cont de cele relatate, profesorul, atunci când va forma grupurile pentru situații comunicative, va include în mod obligatoriu câte un lider, în caz contrar, situația comunicativă poate eșua, dacă sunt antrenați doar „conformiști”.

Grupul de studenți, participanți la o situație comunicativă, nu trebuie să fie prea mare. Cu cât grupul este mai numeros, cu atât sunt mai restrânse diversitatea și frecvența comunicării, dar crește gradul de „libertate psihologică” (Mills) [6, p.131]. Uneori însă profesorul poate uni două grupuri în procesul operaționalizării situației comunicative, pentru a anima conversația (de exemplu, la restaurant se sărbătorește o zi de naștere. Grupurile urmează un scenariu în comunicare. La un moment dat, profesorul, asumându-și un rol în situația

dată, poate atenționa un grup că în sala vecină se află niște colegi ai persoanelor din primul grup. Ambele grupuri se întâlnesc, are loc un schimb de emoții, bucurie, comunicarea se înviorează).

În literatura de specialitate, s-a remarcat că cu cât un număr de oameni au un statut social mai asemănător, cu atât mai frecvent vor interacționa unii cu alții. Cu alte cuvinte, interacțiunea este mai frecventă atunci când distanța socială este mai mică (C.Homans) [6, p.133]. Acest lucru trebuie luat în considerare la formarea grupei de studenți care urmează să fie instruiți.

În cazul în care situația comunicativă nu reușește să se realizeze, atunci profesorul are mai multe posibilități de intervenție:

- 1) își asumă un rol din situația comunicativă și intervine pe picior de egalitate;
- 2) unește grupul inactiv cu cel activ, intervenind printr-un motiv care s-ar integra în subiectul situației comunicative;
- 3) face remanieri în componența grupului (schimb de persoane), intervenind în calitate de participant la situația comunicativă.

Menționăm și alte aspecte, la fel de importante în derularea comunicării:

- 1) atmosfera în timpul lecției este agreabilă, confortabilă, cu multă lumină, muzică;
- 2) profesorul este amabil, se comportă cu fiecare student respectuos: fiecare student trebuie să simtă că este o personalitate în ochii profesorului;
- 3) profesorul trebuie să respecte o „apropiere distanțată”, astfel încât să rămână pentru studenți o autoritate.

În concluzie, vom menționa că cunoașterea specificului activității de vorbire are un rol important în procesul de însușire a limbii străine. Tehnicile variate și modalitățile de realizare, cu un conținut structurat interactiv în baza obiectivelor de referință caracteristice activității de vorbire, facilitează succesul în formarea și dezvoltarea competențelor de comunicare în limba străină.

Referințe:

1. Moirand S. Enseigner à communiquer en langue étrangère. - Paris: Hachette 1982. - 320 p.
2. Predarea și învățarea limbii prin comunicare. - Chișinău: Cartier, 2003. - 203 p.
3. Polya G. How to Solve It. - London, 1990. - 255 p.
4. Gaonac'h D. Théories d'apprentissage et acquisition d'une langue étrangère. - Paris: Hatier/Didier, 1991. - 239 p.
5. Alfred Heinrich. Scop și eficiență în predarea cunoștințelor de literatură la ora de limbă modernă. - Timișoara: Seminar Pedagogic, 1981. - 12 p.
6. Limbă și comunicare: Curriculum Național. - Chișinău: Cartier, 1999. - 200 p.

Prezentat la 20.05.2008